

Young people lived experience of parental divorce with an emphasis on educational consequences

Mojtaba. Reisi Sarteshneizy*¹

1. *Corresponding Author: PhD in Educational Psychology, Department of Psychology, Shahrekord Branch, Islamic Azad University, Shahrekord, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 14-24

Corresponding Author's Info

Email:

dr.mojtabar17@gmail.com

Article history:

Received: 2023/04/16

Revised: 2023/06/23

Accepted: 2023/07/01

Published online:

2023/11/02

Keywords:

divorce, parents, family, youth, education.

ABSTRACT

Background and Aim: Divorce has adverse effects on children and can have adverse effects on their mental and physical health. Also, divorce has negative effects on children's education. Based on this, the aim of the present study was to investigate the lived experience of young people from their parents' divorce, emphasizing the educational consequences. **Methods:** The present research method was qualitative with thematic analysis and applied in terms of purpose. The participants included high school students of Kurdish city in the academic year of 2022, who were selected purposefully. Some of the criteria for their selection were the experience of parental divorce and the desire to participate in the research. Also, the interviews were continued up to 14 cases based on the theoretical saturation criterion. For validity, face validity was used and for reliability, the agreement coefficient between coders was used, and the result of recoding was 0.86. For data analysis, manual coding method was used in the form of open, axial and selective coding. **Results:** The findings showed that 162 open codes, 13 core themes include: taunting by peers, blaming family, stigma of school environment, shame of divorce, family instability, children's cold heart, emotional void, reluctance to study, excessive study fatigue, drop in academic mentality, Change in academic priority, academic aspirations, lack of morale and vitality, weak self-confidence, increased isolationism and increased introversion and 6 optional themes including: social stigma, cultural challenges, emotional challenges, poor education, academic conflict and psychological consequences for the lived experience of young people. Parental divorce was identified with an emphasis on educational outcomes. **Conclusion:** Based on the results, it can be concluded that divorce creates different and negative challenges for children and their education, which cultural and educational planners of the country can reduce the negative effects of these effects by empowering them.

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article:

Reisi Sarteshneizy, M. (2023). Young people lived experience of parental divorce with an emphasis on educational consequences. *Jayps*, 4 (8): 14-24.

تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی

مجتبی رئیسی سرشنیزی*

۱. دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی صفحات: ۱۴-۲۴ اطلاعات نویسنده مسئول ایمیل: dr.mojtabar17@gmail.com سابقه مقاله	زمینه و هدف: طلاق اثرات نامطلوبی بر فرزندان دارد و می‌تواند بر سلامت روانی و جسمی آنان آثار سوئی برجای بگذارد. همچنین، طلاق اثرات منفی بر تحصیلات فرزندان دارد. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی بود. روش پژوهش: روش پژوهش حاضر کیفی با تحلیل مضمون و از نظر هدف کاربردی بود. مشارکت کنندگان شامل دانش آموزان متوسطه شهر کرد در سال تحصیلی ۱۴۰۱ بودند که به صورت هدفمند انتخاب شدند. برخی از معیارهای انتخاب آنها داشتن تجربه طلاق والدین و میل به شرکت در پژوهش بود. همچنین مصاحبه‌ها بر اساس معیار اشباع نظری تا ۱۴ مورد ادامه یافتند. برای اعتبار از روایی صوری و برای پایایی نیز از ضریب توافق بین کدگذاران استفاده شد که حاصل کدگذاری مجدد ۰/۸۶ شد. برای تجربه و تحلیل داده نیز از روش کدگذاری دستی به صورت کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که ۱۶۲ کد باز، ۱۳ مضمون محوری شامل: طعنه همسالان، سرزنش فامیل، انگ محیط مدرسه، شرم از طلاق، بی‌ثباتی خانواده، دل سردی فرزندان، خلأ عاطفی، بی‌میلی به درس خواندن، خستگی مفرط درسی، افت ذهنیت تحصیلی، تغییر اولویت درسی، آرزوهای تحصیلی، فقدان روحیه و نشاط، اعتمادبه‌نفس ضعیف، افزایش انزوا گرایی و افزایش درون‌گرایی و ۶ مضمون انتخابی شامل: انگ اجتماعی، چالش‌های فرهنگی، چالش‌های عاطفی، تحصیلات کم رونق، درگیری تحصیلی و پیامدهای روان‌شناختی برای تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی شناسایی شد. نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج می‌توان نتیجه گرفت که طلاق برای فرزندان و تحصیلات آنان چالش‌های مختلف و منفی ایجاد می‌کند که برنامه ریزان فرهنگی و آموزشی کشور می‌توانند با توانمندسازی آنان از اثرات منفی این تاثیرات بکاهند.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.
تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

شیوه استناد به این مقاله

رئیسی سرشنیزی، مجتبی. (۱۴۰۲). تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی. *مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان*، ۴ (۸): ۱۴-۲۴.

مقدمه

جوانی دوره خاصی از زندگی افراد را شامل می‌شود که تأثیرات آن در آینده بر روی زندگی آنان اجتناب ناپذیر است (چنگ و شئوویتز^۱، ۲۰۲۲). دانش آموزان متوسطه که در این دوره به سر می‌روند که بی شک موفقیت تحصیلی آنان از عوامل مختلفی تأثیرگذار است. یکی از این عوامل مهم محیط خانوادگی است. خانواده همواره نخستین مکان زندگی افراد است که در آن متولد می‌شوند و تربیت پذیری و جامعه پذیری خود را آغاز می‌کنند (مارتینز، لویز و آگولار^۲، ۲۰۲۰). در واقع محیط خانه شرایطی فراهم می‌کند که فرد در آن رشد خود را سازگار و هماهنگ می‌کند. این شرایط می‌تواند نظیر انتظارات و اسناد والدین، ساختار یادگیری، محیط عاطفی خانه، نظم و انضباط و مشارکت والدین باشد. بنابراین همگرایی در عوامل خانوادگی عاملی حیاتی برای موفقیت دانش آموزان است (کرستسن، رونادز و گورنی^۳، ۱۹۹۲). یکی از عوامل مهم مربوط به ساختار خانواده مربوط به روابط والدین است که می‌تواند بر روی آینده جوان تأثیرگذار باشد (پیرزاده و پارساکیا، ۲۰۲۳). نحوه و تعاملات والدین عاملی است که می‌تواند مسیر موفقیت فرد را تسهیل یا کند نماید. (برند^۴ و همکاران، ۲۰۱۹).

طلاق از جمله عواملی است که نقش آن در رشد و توسعه اعضای خانواده در پژوهش‌های متعددی نشان داده شده است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که با افزایش طلاق، خانواده‌ها و جامعه انسانی در معرض تهدید قرار می‌گیرد و حیرت آور است که سرمایه گذاری ناچیزی برای آماده کردن مردم جهت زندگی مشترک و گسسته نشدن آن صورت می‌گیرد (خطیبی و عالی خانی پور، ۱۴۰۱).

طلاق به عنوان تجربه‌های نامطلوب دوران کودکی^۵ شناخته می‌شود. تجربه‌های نامطلوب کودکی حوادث

آسیب‌زای روانی هستند که در سرتاسر دوره زندگی کودک و بین سال‌های ۰-۱۷ سالگی رخ می‌دهند» (القریبه^۶، ۲۰۱۵). طلاق به دلیل تأثیرات منفی که بر روی پیشرفت تحصیلی، سلامت و ثبات روانی کودک می‌گذارد، اثرات فراگیر و اسفناکی در کودکان دارد. طلاق و سایر تجربه‌های نامطلوب دوران کودکی یک موضوع اصلی و مشترک دارند و آن میزان زیادی استرسی است که به کودکان وارد می‌شود. این مقدار از استرس کودکان خردسال با آن مواجه می‌شوند به عنوان استرس سمی^۷ شناخته می‌شود که دوره طولانی مدت استرس است (توماس^۸، ۲۰۲۰). این امر به این خاطر است که این افراد معمولاً در کودکی فاقد راهنمایی و حمایت والدین خود برای تشخیص خوب از بد بودند. در نتیجه، این افراد با افزایش خطر آسیب‌هایی مانند بیماری‌های مقاربتی، بارداری در سنین پایین، استثمار جنسی و طیف وسیعی از بیماری‌های مزمن مانند: سرطان، دیابت، بیماری‌های قلبی و خودکشی مواجه می‌شوند (دارونی، سلیم و سوناردی^۹، ۲۰۱۹).

طلاق والدین در سنین پایین چالش‌های متعددی برای کودکان ایجاد می‌کند. در یک مطالعه تحقیقاتی با نمونه‌ای بالغ بر ۱۷۰ کودک، کودکان خردسالی که کمتر از ۵ سال سن داشتند، یعنی کودکان ۱۵، ۲۴ و ۳۶ ماهه، عملکرد ضعیف‌تری نسبت به کودکانی داشتند که در همان سن با هر دو والد خود زندگی می‌کردند (کلارک-استیوارد^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۰). از طرفی دیگر، اگرچه کودکان خردسال در مواجهه بیشتری از آسیب‌ها روحی ناشی از جدایی والدین خود قرار می‌گیرند، نوجوانان نیز در معرض این شرایط سخت قرار می‌گیرند (اسکرام و

6. Al Gharaibeh
7. toxic stress
8. Thomas
9. Daroni, Salim & Sunardi
10. Clarke-Stewart

1. Cheng & Shaewitz
2. Martínez-Martínez, López-Liria & Aguilar-Parra
3. Christensonm, Rounds & Gorney
4. Brand
5. Adverse Childhood Experience

داشته‌اند را از دست می‌دهند. این پیامدهایی که دانش‌آموزان با آن مواجه می‌شوند، در درازمدت به آرامی روی آنها تأثیر می‌گذارد، به نحوی که معدل پایین ممکن است امکان وارد شدن آن‌ها به دانشگاه مورد علاقه شان و یا حتی کلا امکان ورود به دانشگاه را از آن‌ها بگیرد. در نتیجه، به دلیل تأثیرات طلاق، آن انگیزه تحصیلی که زمانی کودک با ازدواج والدینش داشته، از بین می‌رود و در نتیجه پیشرفت و موفقیتی که زمانی اولویت اصلی او در زندگی بوده‌است، از بین می‌رود (سفارا و همکاران، ۲۰۱۶).

طلاق تأثیری منفی بر روی پیشرفت تحصیلی کودکان دارد. تحقیقات ثابت کرده‌اند که سطح تحصیلات کودکانی که با مادر طلاق گرفته/جداشده خود زندگی می‌کنند، کمتر از سطح تحصیلات کودکانی است که با هر دو والدین خود زندگی می‌کنند (آلبرتینی و درانکرز^۷، ۲۰۰۹). برای کودکانی که با طلاق روبه‌رو هستند، این امر حتی بیشتر می‌شود، زیرا این کودکان دیگر به دلیل آشفتگی و هرج و مرج در خانه‌هایشان، جاه‌طلبی عالی بودن یا رسیدن به موفقیت را ندارند. محققان بیان کرده‌اند که در تمام خانواده‌های تک والد، تعداد کودکانی که فقط مدرک تحصیلی ابتدایی را گرفته‌اند بسیار بیشتر از سایر خانواده‌ها است (گوتو، برناردی و زاناسی^۸، ۲۰۲۲). همچنین کودکانی که طلاق والدین را تجربه می‌کنند، از پیشرفت تحصیلی باز می‌مانند، زیرا کودکان سریع‌تر از انتظار بزرگ شده و نقش‌های بزرگسال را بر عهده می‌گیرند. برخی از این نقش‌های بزرگسالی به دلیل رکورد اقتصادی خانواده تک والد به فرد واگذار می‌شوند. به عنوان مثال، به دلیل طلاق، والدین از لحاظ اقتصادی تلاش می‌کنند که کودک را تحت فشار قرار دهند تا والد مجردی که با او زندگی می‌کند را حمایت کند. از لحاظ آماری اثبات شده‌است که تغییر شرایط از «معمولا زندگی

بیچر^۱، ۲۰۲۰). دوران نوجوانی زمانی است که کودکان در حال کشف خود هستند و می‌فهمند که واقعا چه کسانی هستند. همانطور که در این سال‌ها کودکان بیست‌ترین راهنمایی و حمایت را نیاز دارند، سلامت روان بسیاری از کودکان تقویت یافته و نیاز به تمرین دارد. در نتیجه، این برهه از زندگی کودکان بسیار حساس بوده و در زمان خودشناسی کودک، طلاق برای او تهدید محسوب می‌شود. محققان به این نتیجه رسیدند که، علاوه بر این روش‌های بروز احساساتی که کودکان کم سن و سال‌تر فاقد آن‌ها هستند، طلاق هنوز جایگاه یک مانع بزرگ، در پیشرفت زندگی نوجوانان دارد (چس - لندسلا^۲، ۱۹۹۵). تأثیرات طلاق در دوره نوجوانی و جوانی نیز قابل توجه است. نظریه اخراج شدن^۳، بیان می‌کند که ممکن است دانش‌آموزان به دلیل عملکرد ضعیف تحصیلی، مسائل اخلاقی و اقدامات انضباطی برای مشارکت پایین یا بدرفتاری از مدرسه اخراج شوند. همچنین نظریه افت تحصیلی^۴ بیان می‌کند که در بسیاری از کودکان به دلیل نبود حمایت تحصیلی و شخصی، از جمله فقدان حمایت والدین، معلم‌ها و همسالان ممکن است خطر ترک تحصیل افزایش یابد (سفارا^۵ و همکاران، ۲۰۱۶). بسیاری از این نظریه‌ها، مخصوصا نظریه افت تحصیلی، تأثیرات منفی طلاق بر روی پیشرفت تحصیلی را نشان می‌دهند. دانش‌آموزان دبیرستانی که با طلاق والدین خود مواجه می‌شوند به احتمال بیشتری به صورت عدم پیشرفت، و کسب نمرات پایین در دروس اصلی (به عنوان مثال، روخوانی، ریاضی و علوم) و به دست آوردن معدل کل پایین‌تر دسته‌بندی می‌شوند (گونزالز و ویتانن^۶، ۲۰۱۸). به دلیل مواجهه کودکان با چنین تجربه دردناکی، سطح پیشرفت آن‌ها شروع به افت کرده و انگیزه‌ای که زمانی

1. Schramm, D. G., & Becher
2. Chase-Lansdale
3. push-out
4. fall-out
5. Saphara
6. González & Viitanen

7. Albertini & Dronkers
8. Guetto, Bernardi & Zanasi

فرزندان پرداختند و نتیجه گرفتند طلاق تأثیر منفی و قابل توجهی بر یادگیری و درک موارد آموزشی دانش آموزان دارد و در این زمینه این دانش آموزان نسبت به همتایان خود که والدین طلاق نگرفتند بارز است. مهدی مقدم و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی نشان دادند که دانش آموزانی که در مقایسه با همسالان مشابه خود پیشرفت تحصیلی چشمگیری داشته اند؛ آنها از محیط خانواده بسیار گرم و صمیمی برخوردار بوده و رد سایه مهر و محبت تشویق پدر و مادر از یک نگرش مثبت و انگیزه غنی و قوی نسبت به مدرسه و درس خواندن بهره مند شده‌اند. فتحی (۱۳۹۹) در پژوهشی نتیجه گرفت که پیشرفت تحصیلی دانش آموزانی که در محیط خانوادگی گرم و صمیمی والدین بودند نسبت به دانش آموزانی که حتی ضریب هوشی بالاتری داشته اما فاقد محیط خانوادگی گرم بودند بالاتر بوده است. بایرت و واندر استراتین^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی نشان داد که پیامدهای طلاق زیاد است به طوریکه اثر درمانی طلاق در سال‌های قبل و بعد از طلاق را نمی‌توان دارای ارزش خاصی دانست و از این رو بر روی تحصیلات فرزندان خود را نشان می‌دهد. اقبال و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی نتیجه گرفتند که طلاق والدین تأثیر منفی معناداری بر وضعیت اجتماعی و اجتماعی کودکان دارد. همچنین از نظر عملکرد تحصیلی نیز وضعیت نامطلوبی بر روی فرزندان ایجاد می‌کند. در پژوهشی نیلسن^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی نتیجه گرفتند که ارتباط منفی بین طلاق والدین و معدل در میان نوجوانان وجود دارد. به طوری که فرزندان با والدین طلاق گرفته وضعیت بدتری نسبت به همتایان خود با محیط خانوادگی صمیمی داشتند. دمیر-داگداس^۵ و همکاران (۲۰۱۸) نتیجه گرفتند که طلاق والدین با ناملايمات مهمی در سلامت

با دو والد به خانوار تک والد با کاهش درآمد سرپرست خانوار همراه است و کودکان منابع مالی کمتری در مقایسه با کودکی که به شکل صحیح و با هر دو والدینش زندگی می‌کند، دارد» (سفرا و همکاران، ۲۰۱۶). نوجوانی که در دبیرستان تحصیل می‌کنند، مسئولیت کار کردن را می‌پذیرند، به این امید که در مخارج و هزینه‌های به والد خود کمک کنند. در نتیجه، از آنجایی که طلاق منجر به اخراج آن‌ها از مدرسه می‌شود، این کودکان قربانی نظریه اخراج از مدرسه، به عنوان یک رویدار تاسف‌بار می‌شوند. همچنین، طلاق بر روی سلامت روان نیز اثرات نامطلوبی دارد. آمار نشان می‌دهد که کودکانی که در خانواده‌های طلاق گرفته بزرگ می‌شوند، به شکل چشم‌گیری مشکلات رفتاری بیشتری نسبت به خانواده‌های سالم دارند. واین مشاهدات فوراً پس از جدایی و کمی بعد از آن، یعنی در اواسط دوران نوجوانی پدیدار می‌شوند (ویور و چوفیلد^۱، ۲۰۱۵). با توجه به اینکه این افراد چنین اتفاق تلخی را تجربه کرده‌اند، به احتمال بیشتری عصبانیت و خشم خود را در خارج از خانه و در مقابل بقیه نشان داده و باعث به وجود آمدن مسائل اخلاقی در زندگی می‌شوند. در نتیجه، پس از طلاق، رفتارهای منفی در کودکان به احتمال زیاد افزایش می‌یابند. آنها به این رفتار منفی به عنوان روشی برای بروز احساسات خود به دلیل تجربه نامطلوب دوران کودکی روی می‌آورند که در زندگی آنها رخ داده‌است. این رفتار تا سنین نوجوانی ادامه پیدا می‌کنند. در مقایسه با دانش‌آموزانی که از خانواده‌های سالم هستند، دانش‌آموزان کالج که والدین آن‌ها جدا شده‌اند، رفتارهای خشونت بار و پرخاشگرانه بیشتری در مقابل هم‌سالان خود نشان می‌دهند (فگان و چرچیل^۲، ۲۰۱۲).

در مورد طلاق والدین و تاثیرات مختلف آن مطالعاتی انجام شده است. رشیدی و سادات (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تاثیرات مختلف طلاق بر یادگیری و آموزش

3. Baert & Vander Straeten
4. Nilsen
5. Demir-Dagdas

1. Weaver & Schofield
2. Fagan & Churchill

والدین آنها طلاق گرفتند می‌شناسند معرفی کنند. از مدارس نیز در این زمینه کمک گرفته شد. سپس با کسب رضایت و هماهنگی‌های اولیه با آنان مقدمات انجام مصاحبه انجام شد. بیشتر مصاحبه‌ها در محیط مدرسه و برخی در فضای پارک انجام شدند. سوالات بدون ترتیب زمانی از مشارکت کنندگان پرسیده و از آنان خواسته شد که آنچه در طلاق والدین در حین و بعد از آن برایشان تجربه شده بازگو کنند. زمان مصاحبه به طور میانگین ۴۰ دقیقه طول کشید و سعی شد تمام آنچه مشارکت کنندگان مهم می‌دانند مورد بحث قرار بگیرد. مصاحبه‌ها تا اشباع نظری ادامه یافتن که این حالت در مصاحبه شماره ۱۲ اتفاق افتاد و محقق احساس نمود که مصاحبه‌های بعدی به یافته چیز جدیدی اضافه نمی‌کنند با این وجود ۲ مصاحبه اضافی انجام شد و پایان کار با ۱۴ مصاحبه بود. متن هر مصاحبه بلافاصله مورد تحلیل قرار می‌گرفت و هر جایی ابهامی وجود داشت مجدد به اصل مطلب ارجاع داده می‌شد و گاهی مجدد با مشارکت کننده ارتباط برقرار می‌شد که توضیحات روشن تری ارائه کند.

برای تجربه و تحلیل داده از روش کدگذاری دستی به صورت کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد.

یافته‌ها

از لحاظ شاخص‌های جمعیت‌شناختی ۹ نفر (۰/۶۴)، پایه دوازدهم و ۵ نفر (۰/۳۶) یازدهم بودند. همچنین، تعداد ۱۱ نفر (۰/۷۸)، پسر و ۳ نفر (۰/۲۲) دیگر دختر بودند. تعداد ۱۰ نفر (۰/۷۱) از آنان تجربه طلاق بالای ۵ سال والدین تجربه کرده بودند و ۴ نفر (۰/۲۸) نیز کمتر از ۵ سال از طلاق والدین آنان گذشته بود. همچنین در حال حاضر ۴ نفر (۰/۲۸) از آنان تنها ارتباط با مادر، ۵ نفر (۰/۳۶) با پدر و ۵ نفر (۰/۳۶) دیگر نیز ارتباط با هر دو والدین دارند.

روان، روابط خانوادگی و آموزش آنان همراه است و در دراز مدت این اثرات منفی و بیشتر می‌شوند.

در مورد ضرورت پژوهش باید گفت طلاق آثار نامطلوب بر روی سلامت روان و حتی موفقیت تحصیلی دانش آموزان که هنوز نیازمند مطالعه و پژوهش است. از سویی پژوهش کیفی و دیدگاه خود دانش آموزان و اثرات طلاق بر تحصیلات کمتر موجود است و خلا پژوهشی شکل گرفته است. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی است.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر کیفی با تحلیل مضمون و از نظر هدف کاربردی بود. مشارکت کنندگان شامل دانش آموزان متوسطه شهر کرد در سال تحصیلی ۱۴۰۱ بودند که به صورت هدفمند انتخاب شدند. همچنین مصاحبه‌ها بر اساس معیار اشباع نظری تا ۱۴ مورد ادامه یافتند. برخی از معیارهای انتخاب آنها داشتن تجربه طلاق والدین و میل به شرکت در پژوهش بود.

ابزار پژوهش

۱. **مصاحبه نیمه‌ساختاریافته:** ابزار پژوهش مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته بود که برخی سوالات از قبل و برخی سوالات در حین انجام مصاحبه مورد توجه قرار گرفتند. اعتبار ابزار با روایی صوری و پایایی نیز براساس ضریب توافق بین کدگذاران انجام شد. به این صورت که علاوه بر بازبینی تمام فرایند کدگذاری توسط محقق از یک کدگذار مجرب خواسته شد همراه محقق متن ۳ مصاحبه به تصادفی انتخاب شود و مجدد کدگذاری انجام شود که حاصل این فرایند ضریب توافق ۰/۸۶ حاصل شد.

روش اجرا

شیوه انجام پژوهش بدین شکل بود که ابتدا مشارکت کنندگان در طی دوره زمانی خاصی مشخص شدند از خود مشارکت پرسیده شد که اگر دوست و کسی که

جدول ۱. فرایند کدگذاری تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین		
انتخابی	محوری	کدگذاری باز
انگ اجتماعی	طعنه همسالان	متلک دوستان به خانواده شوخی‌های معنی دار تعمیم آینده والدین به فرزندان
	سرزنش فامیل	متلک فامیل زیر سوال بدن آبروی خانواده شوخی‌های نابجا تحقیر کردن
	انگ محیط مدرسه	مراقبت‌های روحی و روانی خاص (مشاوره درمانی) دیدگاه معلمان
چالش‌های فرهنگی	شرم از طلاق	خجالت از طلاق والدین ناراحتی از طلاق والدین چالش طلاق والدین
	بی‌ثباتی خانواده	فقدان خانواده استوار فقدان حمایت والدین
چالش‌های عاطفی	دل سردی فرزندان	خود محوری والدین بی‌توجهی به آینده فرزندان
	خلا عاطفی	عدم روابط صمیمانه ایجاد نفرت با والدین بی‌میلی دیدار با والدین
تحصیلات کم رونق	کاهش علاقه به مدرسه	بی‌میلی به درس خواندن خستگی مفرط درسی افت ذهنیت تحصیلی تغییر اولویت درسی
	درگیری تحصیلی	از بین رفتن آرزوهای شغلی از بین رفتن آرزوهای قبولی کنکور آینده تحصیلی نامشخص
پیامدهای روان شناختی	فقدان روحیه و نشاط	فقدان نشاط فقدان روحیه زندگی
	اعتماد به نفس ضعیف	عدم تمرکز در انجام کارها ترس از حضور در میادین اجتماعی عدم باور به توانایی خود
	افزایش انزوای گری	میل به گوشه نشینی افسردگی
	افزایش درون گرایی	مخفی کردن احساسات سرزنش خانواده عدم ارتباط با دیگران

فامیل، انگ محیط مدرسه، شرم از طلاق، بی‌ثباتی خانواده، دل سردی فرزندان، خلا عاطفی، بی‌میلی به

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که حاصل فرایند کدگذاری شامل ۱۳ مضمون محوری (طعنه همسالان، سرزنش

اصلا دوست ندارم در جمع ظاهر بشوم که بگن موضوع طلاق و... پیش بیاد (مشارکت کننده ۵).

چالش‌های عاطفی

چالش‌های عاطفی ناظر بر خلاها و کمبودهای عاطفی است که به خاطر جدایی والدین از هم برای فرزندان ایجاد شده است. چالش‌های عاطفی میتواند موجب افسردگی و کمبود مهر و محبت در فرزندان شود. برای نمونه مشارکت کننده‌ای معتقد بود که: من ۲ سال هست حتی یک کلمه خنده بر روی دهانم جاری نشده چون هیچی برام دیگه مهم نیست (مشارکت کننده ۱). مشارکت کننده دیگری معتقد بود که: هم کلاسی‌های من (دختر) همیشه در مدرسه می‌خندند و می‌گن امروز با مامانم رفتیم بازار لباس خوشگلی برام خرید. اون یکی میگه روز تولدم بابام قول داده فلان چیز رو برام بخره و... حالا من فقط گوش میدم و همش در بدنم حرص میخورم (مشارکت کننده ۱۰).

تحصیلات کم رونق

منظور از تحصیلات کم رونق این است که فرزندان طلاق میل آنچنانی برای ادامه تحصیل ندارند یا به شکلی قصد ادامه تحصیل در آینده رو ندارند. برای نمونه:

من دیگه نمیخوام درس بخونم چون درس خوندن هزینه داره و پدرم اگرچه باش ارتباط دارم ولی خیلی به من توجه نداره (مشارکت کننده ۸). من قصد دارم آخر سال ترک تحصیل کنم و برم دنبال شاگردی چیزی یاد بگیرم که بتونم مستقل در آینده زندگی کنم. الان هم پیش یک مکانیکی بعد از شیفت مدرسه می‌روم و میخوام یاد بگیرم استاد خوبی بشم (مشارکت کننده ۶).

درگیری تحصیلی

درگیری تحصیلی نیز در پژوهش حاضر ناظر بر میزان تلاش و پشتکار دانش آموز در انجام امورات تحصیلی بود. برای نمونه مشارکت کننده‌ای معتقد بود که: من مثل قبل دیگه حوصله درس خوندن ندارم و میل به تلاش بیشتر ندارم. چون قبلا مادرم که معلم بود در

درس خواندن، خستگی مفرط درسی، افت ذهنیت تحصیلی، تغییر اولویت درسی، آرزوهای تحصیلی، فقدان روحیه و نشاط، اعتمادبه‌نفس ضعیف، افزایش انزوagrایی و افزایش درون گرایی) و مضامین انتخابی شامل (انگ اجتماعی، چالش‌های فرهنگی، چالش‌های عاطفی، تحصیلات کم رونق، درگیری تحصیلی و پیامدهای روان شناختی) است. در ادامه به توضیحات مضامین انتخابی پژوهش پرداخته شده است.

انگ اجتماعی

این مضمون ناظر بر این است که انواع سرزنش‌ها و طعنه‌هایی که از سوی دیگران و دوستان ابراز شده باعث ناراحت‌ها و واکنش‌هایی در فرزندان طلاق ایجاد کرده. برای مثال مشارکت کننده‌ای معتقد بود که: چه خبر از پدرت. پدرت چرا مادرت رو طلاق داد (مشارکت کننده ۱۰). یا مشارکت کننده دیگری معتقد بود که آینده ما (فرزندان) در خطر است چون وقتی بخوایم بریم خواستگاری ممکن است بگن شما دارای خانواده‌ای بودید که طلاق والدین رو تجربه کردید و همین ممکن است باعث بشود که به ما دختر مورد نظر رو ندهند (مشارکت کننده ۲).

چالش‌های فرهنگی

چالش‌های فرهنگی بر مفاهیمی دلالت دارد که موجب ناراحتی و شرم فرزندان در جامعه نسبت به طلاق والدین می‌شود. برای مثال مشارکت کننده‌ای معتقد بود که: هر جا صحبت از طلاق می‌شود واقعا خجالت می‌کشم و حالتی از عصبانیت برام ایجاد می‌کند. منظورم این است که وقتی در جمع قرار می‌گیرم می‌ترسم بگن شما از والدینی هستید که طلاق گرفتند همین موجب رنجش من می‌شود (مشارکت کننده ۴). یا دیگری معتقد بود که در جامعه اگرچه قبلا شرم از طلاق خیلی شدیدتر بود ولی الان کمتر شده. ولی من از اینکه در مدرسه به من بگن والدینت طلاق گرفتند خیلی دچار رنجش می‌شوم.

سردی فرزندان، خلأ عاطفی، بی میلی به درس خواندن، خستگی مفرط درسی، افت ذهنیت تحصیلی، تغییر اولویت درسی، آرزوهای تحصیلی، فقدان روحیه و نشاط، اعتمادبه نفس ضعیف، افزایش انزوا گرایی و افزایش درون گرایی و ۶ مضمون انتخابی شامل: انگ اجتماعی، چالش های فرهنگی، چالش های عاطفی، تحصیلات کم رونق، درگیری تحصیلی و پیامدهای روان شناختی برای تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی شناسایی شد. یافته های این پژوهش با نتایج مطالعات رشیدی و سادات (۱۴۰۰)، مهدی مقدم و همکاران (۱۴۰۱) فتحی (۱۳۹۹)، بایرت و واندر استراتین (۲۰۲۱)، اقبال و همکاران (۲۰۲۱) و میر- داگداس و همکاران (۲۰۱۸) همسو بود. در تبیین نتایج باید طلاق با پیامدهای مختلف اجتماعی، فرهنگی و روانی برای زوج و زوجه و همچنین فرزندان همراه است. طلاق بنیان خانواده را در معرض فروپاشی قرار می دهد. اگرچه ممکن است فرزندان در کنار یکی از والدین به زندگی خود ادامه دهند اما همواره خلأ عاطفی فقدان هر والدین اثرات منفی بر روی فرزندان برجای می گذارد (خطیبی و عالی خانی پور، ۱۴۰۱). برای مثال انگ اجتماعی نوعی واکنش به شرایط از بیرون و توسط افراد و گروه های مختلف به قرانی طلاق (فرزندان) است. در واقع فرزندان حاصل از طلاق در معرض انواع الفاظ و رفتارهای طعنه آمیز قرار می گیرند؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که طلاق برای فرزندان نوعی فشار اجتماعی از بیرون توسط همسالان و دوستان و حتی آشنایان ایجاد می کند که می تواند تأثیرات منفی آن را در مراحل بعدی زندگی شاهد بود. یافته دیگر، چالش های فرهنگی بود که شامل دو مؤلفه شرم از «طلاق» و «بی ثباتی خانواده» بود. یافته دیگر پژوهش مضمون چالش های عاطفی بود. وقتی والدین از هم طلاق می گیرند کانون صمیمت خانواده دچار افت و تنزل می شود. خانواده اولین و مهم ترین محل ایجادکننده مهر و محبت برای فرزندان است. در دوره نوجوانی و جوانی فرزندان در دوره رشد و توسعه قرار

ریاضی کمکم می کرد ولی الان اون دیگه مثل همیشه نیست و من هم میلی ندارم (مشارکت کننده ۱۱). همچنین: کلاس دهم خیلی پشتکار داشتم حتی برای کنکور هم برنامه داشتم ولی الان با جدایی پدر و مادرم دیگه اون پشتکار لازم ندارم (مشارکت کننده ۱۲). یا مشارکت کننده دیگری معتقد بود که: تلاش و کوشش برای زمانی هست آدم احساس کنه به جایی می رسه نه الان من والدینم جدا شدند خودم هم گرفتار این موضوع (مشارکت کننده ۳).

پیامدهای روان شناختی

پیامدهای روان شناختی طیف زیادی از خصوصیات روانی را شامل می شود. مشارکت کنندگان به ابعاد مختلفی از این پیامدها اشاره داشتند. برای نمونه: یکی از مصاحبه کنندگان معتقد بود که روحیه نشاط وقتی حاکم هست اولاً شما خانواده ای داشته باشید که در مواقع نیاز از حمایت هاشون برخوردار باشید و دوماً وقتی خانواده از هم پاشیده بشه یعنی فقدان شادی و نشاط برای شما هست (مشارکت کننده ۲). دیگری معتقد بود که: من از روزی که (۳ سال اخیر) مادرم درخواست طلاق داده در کنار پدرم زندگی میکنم ولی اعتماد به نفس لازم در زندگی ندارم و حتی روی کارهای کوچک هم تمرکز ندارم (مشارکت کننده، ۵). من خیلی وقت هست حرف های دلم به کسی نمیگم و در دل خودم پنهان می کنم. طلاق خانواده باعث شد من به هیچ کس دیگه اعتماد نداشته باشم (مشارکت کننده، ۱۱).

بحث و نتیجه گیری

طلاق اثرات نامطلوبی بر فرزندان دارد و می تواند بر سلامت روانی و جسمی آنان آثار سوئی برجای بگذارد. همچنین، طلاق اثرات منفی بر تحصیلات فرزندان دارد. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته جوانان از طلاق والدین با تأکید بر پیامدهای تحصیلی بود. یافته ها نشان داد که ۱۶۲ کد باز، ۱۳ مضمون محوری شامل: طعنه همسالان، سرزنش فامیل، انگ محیط مدرسه، شرم از طلاق، بی ثباتی خانواده، دل

محیط صمیمانه‌ای مورد توجه قرار گیرد. پیشنهاد دیگر این است که مدارس از طریق مشارکت هر دو والد، تلاش نمایند تا والدین ارتباط خود را با مدرسه قطع نکنند و دانش‌آموز مورد بی‌توجهی عاطفی آنان قرار نگیرد.

موازین اخلاقی

با کسب رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان و کسب اطمینان خاطر جهت استفاده از نتایج فقط در راستای کار پژوهشی اطمینان خاطر به آنان داده شد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله از تمامی شرکت‌کنندگانی که وقت خود را صرف کمک به اجرای این پژوهش نمودند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنند.

مشارکت نویسندگان

نویسنده پژوهش تمامی مراحل اجرای پژوهش و نگارش مقاله را بر عهده داشت.

تعارض منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

- خطیبی، اعظم، و عالی خانی پور، علی. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و تصور از پیامدهای خوشایند بعد از طلاق بر طلاق توافقی (از دیدگاه متقاضیان طلاق شهرستان همدان). خانواده پژوهی، ۱۸ (۱): ۷۵-۹۶
- رشیدی، اکرم، و سادات، فاطمه. (۱۴۰۰). تأثیر طلاق والدین بر آموزش و یادگیری دانش‌آموزان، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۷ (۴): ۵۰-۶۴.
- فتحی، کبری. (۱۳۹۹). تأثیرات منفی طلاق و فروپاشی خانواده بر افت تحصیلی فرزندان در مقطع ابتدایی، رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی، ۲ (۵)، ۳۰۹-۳۲۴.
- مهدی مقدم، امیرحسین، کریمی، فاطمه، و مهدی مقدم، حدیث. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر طلاق بر افت تحصیلی دانش‌آموزان، مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۵ (۵۵): ۱۴-۲۳.
- Al Gharaibeh, F. M. (2015). The effects of divorce on children: Mothers' perspectives in UAE. *Journal of Divorce & Remarriage*, 56 (5), 347-368.
- Brand, J. E., Moore, R., Song, X., & Xie, Y. (2019). Why does parental divorce lower children's educational attainment? A causal

دارند که نیاز به عواطف بیش‌ازپیش احساس می‌شود. لذا کمبود محبت و فقدان آن از سوی والدین می‌تواند فرزندان را با چالش‌های مختلفی روبه‌رو سازد (توماس، ۲۰۲۰).

یافته دیگر پژوهش مضمون تحصیلات کم رونق بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت وقتی والدین از هم طلاق می‌گیرند حمایت‌های مختلف مالی و فرا مادی به فرزندان کاهش می‌یابد. در واقع فرزندان برای ادامه تحصیل نیازمند پشتوانه مالی و آینده‌نگری هستند. وقتی طلاق در دوره تحصیل فرزندان رخ می‌دهد توجه نسبت به فعالیت‌های تحصیلی دچار چالش می‌شود. همچنین درگیری تحصیلی نیز می‌تواند به‌عنوان یکی از پیامدهای طلاق والدین، فرزندان را نسبت به امور درسی دچار مشکل کند. درگیری تحصیلی توجه به امور و فعالیت‌های تحصیلی است وقتی والدین طلاق می‌گیرند فرزندان آن توجه و انرژی لازم نسبت به درس و تکالیف را از دست می‌دهند. دیگر یافته پژوهش پیامدهای روان‌شناختی بود. در تبیین این یافته نیز می‌توان گفت طلاق والدین بیشترین تأثیر و اثرات منفی را بر روی شخصیت فرزندان برجای می‌گذارد. ممکن است فرزندان دچار انزوا‌گرایی شوند و یا پرخاشگر شوند. به عبارتی طلاق موجب می‌شود روحیه نشاط و شادی از کانون خانواده خارج شود و اعتمادبه‌نفس فرزندان نیز روبه کاهش رود.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان اشاره کرد که این پژوهش با روش کیفی انجام شد که برای غنای نتایج می‌توان از روش کمی و تلفیقی نیز استفاده کرد. دیگر اینکه، در مطالعه حاضر موضوع طلاق والدین صرفاً بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی بود و دوره متوسطه اول و ابتدایی مورد توجه قرار نگرفته است. پیشنهاد می‌شود محققان در آینده هم از روش تلفیقی استفاده کنند و هم سایر دوره سنی را نیز مورد توجه خود قرار دهند. پیشنهاد می‌شود در مدارس برای دانش‌آموزانی که تجربه طلاق والدین را تجربه می‌کنند کلاس‌های توانمندسازی در

- Journal of New Developments in Psychology, Educational Sciences and Education, 5 (55): 14-23. (In Persian)
- Martínez-Martínez, A. M., López-Liria, R., Aguilar-Parra, J. M., Trigueros, R., Morales-Gázquez, M. J., & Rocamora-Pérez, P. (2020). Relationship between emotional intelligence, cybervictimization, and academic performance in secondary school students. *International journal of environmental research and public health*, 17 (21), 7717.
- Nilsen, S. A., Breivik, K., Wold, B., Askeland, K. G., Sivertsen, B., Hysing, M., & Bøe, T. (2020). Divorce and adolescent academic achievement: Heterogeneity in the associations by parental education. *Plos one*, 15 (3), e0229183.
- Pirzadeh, S., & Parsakia, K. (2023). A Comparative Study of Family Structure (Cohesion and Flexibility) and Functioning in People with and without Drug Abuse. *International Journal of Body, Mind & Culture* (2345-5802), 10 (1).
- Rashidi, A., Sadat, F. (2021). The effect of parental divorce on students' education and learning, *Psychological Studies and Educational Sciences*, 7 (4): 50-64. (In Persian)
- Schramm, D. G., & Becher, E. H. (2020). Common practices for divorce education. *Family Relations*, 69 (3), 543-558.
- Thomas, B. (2020). The Effects of Divorce on Children. <https://digitalcommons.sacredheart.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1420&context=acadfest>
- mediation analysis. *Sociological science*, 6, 264-292.
- Baert, S., & Van der Straeten, G. (2021). Secondary school success in times of parental divorce. *Family Relations*, 70 (2), 575-586.
- Brand, J. E., Moore, R., Song, X., & Xie, Y. (2019). Why does parental divorce lower children's educational attainment? A causal mediation analysis. *Sociological science*, 6, 264-292.
- Cheng, L., & Shaewitz, D. (2022). The 2022 Youth Transition Report: Outcomes for Youth and Young Adults with Disabilities. Institute for Educational Leadership.
- Christenson, S. L., Rounds, T., & Gorney, D. (1992). Family factors and student achievement: An avenue to increase students' success. *School Psychology Quarterly*, 7 (3), 178-206. <https://doi.org/10.1037/h0088259>
- Daroni, G. A., Salim, A., & Sunardi, S. (2018). Impact of parent's divorce on children's education for disability kids. *Indonesian Journal of Disability Studies*, 5 (1), 1-9.
- Demir-Dagdas, T., Isik-Ercan, Z., Intepe-Tingir, S., & Cava-Tadik, Y. (2018). Parental divorce and children from diverse backgrounds: Multidisciplinary perspectives on mental health, parent-child relationships, and educational experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 59 (6), 469-485.
- Fathi, K. (2019). The negative effects of divorce and family breakdown on children's academic failure in elementary school, *New Approaches in Islamic Studies*, 2 (5), 309-324. (In Persian)
- González, L., & Viitanen, T. (2018). The long-term effects of legalizing divorce on children. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 80 (2), 327-357.
- Guetto, R., Bernardi, F., & Zanasi, F. (2022). Parental education, divorce, and children's educational attainment. *Demographic Research*, 46, 65-96.
- Iqbal, M., Khalid, M. S., Rehman, N., & Yanping, L. (2021). Parental Divorce: Impact on Socio-Psychological Behavior and Academic Performance of Students in Teacher's Perception. *Journal of Divorce & Remarriage*, 62 (6), 475-492.
- Khatibi, A., & alikhanypor, A. (2022). A Survey on the Effect of Social Factors and the Perception of Positive Consequences after Divorce on Consensual Divorce (from the Perspective of Divorce Applicants in Hamadan). *Journal of Family Research*, 18 (1), 75-96. (In Persian)
- Mehdi Moghadam, A. H., Karimi, F., Mehdi Moghadam, H. (2022). Investigating the effect of divorce on students' academic failure,